

بسمه تعالی

عوامل و موانع تربیت نسل انقلابی

مهسا قاسمی^۱

چکیده

رشد و شکوفایی جوامع بشری از درون خانه و در کانون خانواده آغاز می‌گردد. در واقع جهان بینی انسان زیر بنای اعمال، رفتار و شخصیت افراد از همان جا شروع به شکل گیری می‌کند. در خانواده‌هایی که دارای تربیت الهی هستند افراد جامعه نیز از تربیت صحیح برخوردار می‌شوند. طبق فرمایشات مقام معظم رهبری این بالندگی در جامعه برای رسیدن به کمال، به تربیت نیاز دارد و به ثروت و منابع مالی آن‌چنان نیازمند نیست. در همین راستا، خانواده به عنوان کانون تربیت دینی و انقلابی جهت تحقق بخشیدن به فرمایشات مقام معظم رهبری از اهمیت والایی برخوردار است. هدف از گسترش فرهنگ غنی نسل انقلابی آن است که چالش‌های تربیت نسل انقلابی با تکیه بر آیات و روایات برطرف شده است. از سویی دیگر با استفاده از الگوهای قرآنی عوامل و ویژگی‌های محتوایی این نحوه از تربیت نسل انقلابی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای از نوع توصیفی بررسی شده است. با تحقیق و بررسی‌های فراوان، یافته‌های تحقیق در عوامل تربیت نسل انقلابی حاکی از آن است که عوامل اعتقادی شامل؛ توحید باوری، معادباوری و تولی و تبری می‌باشد و عوامل اخلاقی – رفتاری که شامل؛ اهتمام به تربیت دینی، دشمن شناسی و بصیرت افزایی می‌شود. همه این عوامل ما را در تربیت نسل انقلابی موفق یاری می‌کنند؛ اما موانع تربیت نسل انقلابی عبارت است از؛ موانع بینشی که شامل؛ عدم اطاعت از رهبران دینی و عدم پاسخ در خور به شبهات می‌باشد و موانع گرایشی که شامل؛ ترویج فرهنگ غرب که همان تهاجم فرهنگی و عدم اهتمام به نسل جوان می‌شود.

کلیدواژه‌ها: تربیت، نسل انقلابی، عوامل، موانع.

مقدمه

۱. سطح دو، حوزه علمیه ریحانه الرسول، qmhsa3001@gmail.com

تربیت نسل، یکی از اصلی‌ترین چالش‌ها و دغدغه‌هاست، خصوصاً اگر این تربیت مربوط به تربیت نسل انقلابی باشد. برای همین، تربیت این نوع نسل، از اهمیت بیشتر و والاتری برخوردار است. وقتی تربیت نسل انقلابی مطرح می‌شود؛ یعنی کار خیلی سخت است؛ چون منظور، هر تربیتی نیست و هر تربیتی شیوه‌های خاص خود را دارد. بنابراین انسان با توجه به نقص‌ها و کاستی‌هایی که دارد نمی‌تواند یک نسل را به صورت انقلابی تربیت کند؛ البته هر نوع انسانی مد نظر نیست. پس باید روی خود بسیار کار کنند و همچنین در این زمینه کتاب‌هایی مطالعه فرمایند و از بزرگان دین و... کمک بگیرند تا بتوانند روی خود کار کرده و یک نسل را به صورت انقلابی تربیت کنند.

ضرورت بحث تربیت نسل انقلابی عبارت است از؛ ابتدا باید تمامی عواملی که در تربیت نسل انقلابی مؤثر است بررسی و شناسایی شود تا بتوان در موقع تربیت از آن‌ها استفاده کرد. و همچنین با استفاده از این عوامل، می‌توان او را نیز تشویق کرد و همچنین باید تمامی موانعی که باعث از بین رفتن تربیت نسل انقلابی می‌شود را شناسایی و بررسی کرد تا در تربیت از آن‌ها خودداری کرد. ابتدا باید این نسل را با موانع آشنا کرد و بیان نمود که این‌ها مانع تربیت نسل انقلابی می‌شود. در زمینه‌ی «عوامل و موانع تربیت نسل انقلابی» مقاله‌ای با این عنوان یافت نشد، ولی مقالاتی مرتبط با این عنوان وجود دارد که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

۱) چگینی، در مقاله «بررسی آفات و موانع تربیت کودکان و اثرات منفی آن در زندگی اجتماعی فرد» (۱۳۹۹)، بیان می‌کند که، رجوع به نهج‌البلاغه می‌تواند انسان را به سوی رشد، تکامل و سعادت حقیقی در دنیا و آخرت و هدف‌نهایی بندگی که رسیدن به مقام قرب الهی و مهم‌ترین ثمرات تربیت دینی است، برساند.

۲) سجادی و میرزا، در مقاله «عوامل و موانع تربیت دینی از دیدگاه نهج‌البلاغه» (۱۳۹۹)، بیان می‌کند که، از دیدگاه نهج‌البلاغه مهم‌ترین عوامل تربیت دینی که بر همه موارد تربیت دینی غلبه دارد، خواست فرد و ایمان و اراده اوست که می‌تواند راه شقاوت یا سعادت را انتخاب کند.

۳) افشار، در مقاله «عوامل مؤثر بر فرایند تربیت نسل منتظر و مهدوی»، (۱۳۹۶) بیان می‌کند، والدین مهدوی برای اینکه بتوانند در جهت پیشرفت اسلام و تسریع در ظهور حضرت حجت (عجل الله تعالی و فرجه الشریف) سهیم باشند، ابتدا باید روح و جان خود را صیقل داده و مطیع اوامر ایشان باشند.

۴) مرتضوی، در مقاله‌ی «موانع زمینه‌ساز»، (۱۳۹۲) بیان می‌کند که در حوزه گفتار، تربیت زمینه ساز از بین موانع متعدد، تنها به ۱۰ مانع مهم اشاره می‌کند که در حوزه رفتار، از تبعیت از هوای نفس و دلبستگی به دنیا و ... به عنوان موانع تربیت زمینه‌ساز بحث می‌کند.

۵) رشیدپور و جمشیدی‌فر، در مقاله «تربیت کودک در سیره حضرت زهرا (سلام الله علیها)»، (۱۴۰۰) بیان می‌کنند که، تربیت یکی از مهم‌ترین اولویت‌های نهاد خانواده است که به نوعی برای والدین بتوانند به صورت عالی فرزندشان را تربیت کنند باید به قرآن کریم و سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ... بپردازند که مهم‌ترین آن‌ها طبق این مقاله سیره حضرت زهرا (سلام الله علیها) می‌باشد.

با بررسی در پیشینه‌ی فوق، هدف از این پژوهش، تربیت نسل انقلابی و آماده سازی آن‌ها از هر جهت می‌باشد و همچنین شناسایی عوامل پرکاربرد و شناسایی موانع پرکاربرد می‌باشد که تمامی این موانع در تربیت نسل تأثیر به سزایی دارد. برای دستیابی به عوامل و موانع نسل انقلابی، روش کتابخانه‌ای، برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است و از روش توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. انقلاب اسلامی

عبارت انقلاب اسلامی، از دو واژه انقلاب و اسلامی تشکیل شده که به معنای این دو واژه پرداخته می‌شود.

۱-۱-۱. انقلاب

مفهوم انقلاب، در لغت به معنای دگرگونی، برگشتن،^۱ تغییر و متحول می‌باشد و در اصطلاح به؛ تغییر بنیادین جامعه توسط مردم به صورت صریح همراه با درگیری گفته می‌شود.^۲ استاد شهید مطهری، انقلاب را این‌گونه تعریف می‌کند: «انقلاب عبارت است از؛ طغیان و عصیان مردم یک ناحیه یا سرزمین علیه نظم حاکم موجود برای ایجاد نظم مطلوب».^۳ پس از تعریف واژه انقلاب، برای دانستن مفهوم انقلاب اسلامی، باید واژه دین و اسلام را تعریف کرد.

۱-۱-۲. دین

این واژه در لغت به معنای؛ انقیاد، خضوع، پیروی، اطاعت و جزاست.^۴ و در مفهوم اصطلاحی نیز، برنامه زندگی است؛ برنامه‌ای که عقاید، اخلاق و قوانین پرورش انسان‌ها و اداره جامعه انسانی را در بر می‌گیرد، که به تعبیر علامه طباطبائی، دین در اصطلاح قرآن؛ همان روش زندگی است؛ بنابراین دین به مفهوم، روش و برنامه زندگی انواعی دارد که در یک تقسیم بندی کلی؛ آن را به عشق و باطل تقسیم می‌نماییم.^۵ اینک پس از تعاریف دو واژه انقلاب و اسلام به تبیین مفهوم انقلاب اسلامی می‌پردازیم: «انقلاب اسلامی یعنی؛ تغییر بنیادین جامعه توسط مردم با هدایت رهبران الهی، براساس ارزش‌های اسلامی برای تحقق قوانین و ارزش‌های اسلامی».^۶

۱. قرشی، قاموس قرآن، ج ۶، ص ۲۴.

۲. نصرتی، ایران؛ دیروز، امروز، فردا؛ تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، ص ۱۸.

۳. مطهری، پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۲۹.

۴. جوادی آملی، شریعت در آینه معرفت، ص ۱۱۱.

۵. طباطبائی، آموزش دین، ص ۷.

۶. نصرتی، ایران؛ دیروز، امروز، فردا؛ تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، ص ۲۲.

۲-۱. تربیت

از کتاب‌های لغت اصیل و معتبر استفاده می‌شود که واژه تربیت، از ریشه «ربو» و «ربب» گرفته شده است. کلمه تربیت مصدر باب تفعیل است که به دلیل معتل و ناقص بودن ریشه لغوی آن، مصدرش همان «تزکیه» بر وزن تفعله است.^۱ تربیت در نظر مقام معظم رهبری؛ یعنی شکوفایی استعدادها و به معنای شدن و به شکلی خاص درآمدن و یک هویت درست و مطلوب پیدا کردن است. این دیدگاه معنای وسیعی را در بر می‌گیرد، که شامل بروز سلامت جسمی، فکری، علمی، اخلاقی و دینی است که قصد شده تا در مسیر کمال، رشد و نمو داده شود؛ یعنی اهداف تربیتی دارای گستردگی خاصی است که همه استعدادهای بشری از جمله؛ تربیت انقلابی و رشد معنوی و رشد علمی را شامل می‌شود، و تربیت به معنای رشد و نمو و حرکت هر شیء به سمت هدف و غایتی است که آن شیء کمال خود را باز می‌یابد.^۲

۳-۱. نسل انقلابی

نسل در لغت به معنای جدای از چیزی است. نسل به معنای فرزند می‌باشد^۳ و فرزند را از این جهت نسل می‌نامند که، از انسان جدا می‌شود.^۴ برخی از مفسران نسل را در اصل به معنای خروج گرفته‌اند و می‌گویند مردم از آن جهت نسل حضرت آدم هستند که از پشت او خارج شده‌اند و اصل نسل به معنای خروج است.^۵ براین اساس؛ منظور از نسل انقلابی عبارت است از؛ نسل اول، نسل دوم، نسل سوم، نسل چهارم.

۱- نسل اول، کسانی هستند که در سال ۱۳۴۲ جوان بودند و بخشی از عمر خود را در مبارزه با استبداد رژیم منفور سابق گذراندند و به همراه امام (رحمه الله علیه) موجب به وجود آمدن انقلاب اسلامی شدند و جمهوری اسلامی را تشکیل دادند. این نسل را می‌توان فداکارترین مجموعه وفادار به آرمان‌های انقلاب

۱. شریف قریشی، النظام التربوی فی الاسلام، ص ۴۱

۲. بیانات در مصاحبه با مجله آینده سازان: ۱۳۶۵/۷/۲۱

۳. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۱، ص ۶۶۰

۴. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۸۰۲

۵. طبرسی، مجمع البیان، ص ۵۳۳

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب فوق چنین به دست می‌آید، که تربیت نسل یکی از مهم‌ترین مسائلی است که در انقلاب اسلامی مطرح شد. منظور از تربیت نسل، تربیت و تعلیم انقلاب اسلامی بر نسل جوان است. این تربیت بسته به عوامل و موانعی است که یک نسل جوان باید به آن پایبند باشد تا بتواند به عنوان یک نسل انقلابی در جامعه پیشرفت کرده و به انقلاب کمک کند.

در این پژوهش به برخی از عوامل و موانع مهم در تربیت نسل انقلابی اشاره شد، که این عوامل و موانع به عوامل و موانع بینشی و گرایشی تقسیم شد.

در عوامل بینشی، به توحید باوری، معادباوری و تولی و تبری اشاره شد. توحیدباوری؛ یعنی اعتقاد داشتن به معاد. این اعتقاد، یکی از زیر ساخت‌های مهم توحیدباوریست که این مسئله در تربیت نسل انقلابی بسیار مؤثر است. معادباوری یکی از عوامل بسیار مهم در تربیت نسل انقلابی است. کسی که به آخرت ایمان داشته باشد در تمام کارهایش خداوند متعال را شاهد می‌بیند؛ پس هیچ گناهی انجام نمی‌دهد و همیشه سعی می‌کند بر طبق عدالت و مسئولیت پذیری عمل کند. یکی دیگر از عوامل بینشی، تولی و تبری است؛ بنابراین کسانی که می‌خواهند یک نسل انقلابی تربیت کنند باید همه چیز را مد نظر بگیرند و با دوستان خدا دوستی کنند و با دشمنان خدا دوری و دشمنی کنند.

در عوامل گرایشی، به اهتمام به تربیت دینی، دشمن شناسی و بصیرت افزایی اشاره شد. همانطور که گفته شد تربیت دینی از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چون اکثراً مردم کشور ما جوان هستند و باید آن‌ها را به صورت دینی تربیت کرد. برای همین، تربیت دینی از اهمیت بالایی برخوردار است. هرکسی برای خود در زندگی حداقل یک دوست و دشمن دارد و سفارش شده که حتماً دشمن شناسی بکنیم. حداقل دشمن شناسی درباره جامعه که بدانیم چه کسانی دشمن ما هستند. وقتی که دشمن شناسی کردیم، این خود موجب تربیت انسان و به خصوص نسل انقلابی می‌شود. منظور از بصیرت؛ یعنی آگاهی و توانایی خود. از سوی دیگر؛ بصیرت یعنی شناخت زمان، شناخت مکان و شناخت اولویت و ... وقتی انسان همه این موارد را شناخت و با بصیرت کامل عمل کرد، موجب تربیت انقلابی می‌شود.

در موانع تربیت نسل انقلابی، عدم اهتمام به نسل جوان و تهاجم فرهنگی از جمله مهم‌ترین موانع در تربیت نسل انقلابی بود که اشاره شد. نسل جوان یکی از مهم‌ترین نسل‌های هر جامعه‌است؛ بنابراین باید روی این نسل بیشتر کار شود؛ ولی متأسفانه الان این‌گونه نیست و نسل جوان هرگونه که می‌خواهند رفتار می‌کنند و این مورد اکثراً ضد دین و ضد همه چیز است و این مانع از تربیت نسل انقلابی شده است.

دشمن از هر جهت که شده می‌خواهد نسل جوان و انسان‌ها را از انقلاب اسلامی دور کند و شیوه‌های غربی را ترویج دهد. برخی از این شیوه‌ها عبارت است از؛ تعقیب باورها و اعتقادات دینی، ارائه معیارهای فرهنگ غرب، اشاعه فساد و بی‌بند و باری در جامعه، ارائه الگوی غربی، تخریب و ترور شخصیت‌های دینی و مذهبی و انقلابی و استفاده ابزاری از گروه‌های مذهبی و انقلابی که همه این‌ها مانع مهمّ برای تربیت نسل انقلابی محسوب می‌شوند.

فهرست منابع

قرآن کریم، انصاریان، حسین، تهران، ۱۳۹۶.

- ۱- ابن منظور، **لسان العرب**، بیروت، دار صادر، ۱۴۱۴هـ.
- ۲- برهانیان، عبدالحسین، **دشمن شناسی در قرآن**، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نمایندگی ولی فقیه، مرکز تحقیقات اسلامی، ۱۳۸۳.
- ۱- **بیانات در دیدار اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین**: ۱۳۹۳/۹/۶.
- ۲- **بیانات در دیدار با فرماندهان نیروی مقاومت بسیج**: ۱۳۷۷/۴/۲۲.
- ۳- **بیانات در مصاحبه با مجله آینده سازان**: ۱۳۶۵/۷/۲۱.
- ۴- بیانات مقام معظم رهبری، «**روزنامه جمهوری اسلامی**»، ۱۳۷۲/۵/۲.
- ۵- جوادی آملی، عبدالله، **شریعت در آئینه معرفت**، بی جا: اسراء، چاپ هفتم، ۱۳۹۲.
- ۶- دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، **یگاه حوزه**، قم: بی نا، ۱۳۷۶.
- ۷- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، **المفردات فی غریب القرآن**، دمشق: دارالقلم، چاپ اول، ۱۴۱۲.
- ۸- شریف قریشی، باقر، **النظام التربوی فی الاسلام**، بی جا: دار الکتب الاسلامی، ۱۳۹۱.
- ۹- صدوق، ابی جعفر محمد بن علی بن الحسین بن بابویه القمی، **من لا یحضره الفقیه**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۴۳.
- ۱۰- طباطبائی، محمدحسین، **المیزان فی تفسیر القرآن**، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۷۴.
- ۱۱- طباطبائی، محمدحسین، **آموزش دین**، قم: دفتر انتشارات اسلامی، چاپ ششم، ۱۳۹۳.
- ۱۲- طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البیان فی تفسیر القرآن**، تهران: ناصر خسرو، چاپ سوم، ۱۳۷۲.

- ۱۳- قرشی، علی اکبر، قاموس القرآن، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ هجدهم، ۱۳۹۶ش
- ۱۴- کاهه، احمد، مجموعه مقالات و سخنرانی‌های همایش امنیت اجتماعی، تهران: انتشارات گلپونه، ۱۳۸۴.
- ۱۵- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران: قائم آل محمد، چاپ سوم، ۱۳۸۵.
- ۱۶- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بی جا: انتشارات اسلامی، ۱۲۷۶.
- ۱۷- مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه، تهاجم فرهنگی، تهران: انتشارات معاونت فرهنگی سپاه، ۱۳۸۷.
- ۱۸- مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، قم: صدرا، چاپ شانزدهم، ۱۳۷۸.
- ۱۹- مطهری، مرتضی، جاذبه و دافعه علی (علیه السلام)، تهران: صدرا، ۱۳۹۳.
- ۲۰- معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در قرارگاه ثارالله، نفوذ و استحاله، تهران: بی نا، ۱۳۸۷.
- ۲۱- مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ هفتم، ۱۳۷۷.
- ۲۲- مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (رحمه الله علیه)، نشریه معرفت، قم، بی نا، ۱۳۷۰.
- ۲۳- نصیری، محسن، ایران، دیروز، امروز، فردا؛ تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱.
- ۲۴- نگارش، حمید، دشمن شناسی از دیدگاه امام خمینی (رحمه الله علیه)، قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۷۶.

مقالات و پایان نامه‌ها

- ۱- برنجکار، رضا، "فطرت در احادیث"، ش ۳۶، ۱۳۸۴.

- ۲- صدیقی، حسین، "کارکردهای باور توحید عبادی و نقش آن در زندگی از دیدگاه آیات و روایات"، ش ۱۱، بی تا.
- ۳- عباسی، محمد، "عوامل دین‌گریزی و گرایش جوانان به فرهنگ غرب"، نشریه علمی، ش ۱۱۶، ۱۳۸۶.
- ۴- محمدی، علیرضا، "انقلاب نسل‌ها: انقلاب اسلامی و مواجهه با نسل سوم"، ش ۲۰۷، ۱۳۸۶.
- ۵- موحدنیا، فریدون، "علل گرایش نسل جوان امروز به فرهنگ بیگانه"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمه الله علیه)، ۱۳۷۹.
- ۶- میریایوری، سیده زهرا، "تأثیر ایمان به معاد بر تربیت اجتماعی از دیدگاه علامه طباطبائی"، نشریه علمی، ش ۲۰۲، ۱۳۹۳.
- ۷- نوید آدهم، مهدی، "اعتقاد به معاد و نقش آن در تربیت دینی نسل جوان"، ش ۴۰، ۱۳۷۸.